

ADATOK A BAKONY-HEGYSÉG FLÓRÁJÁHOZ I.

GALAMBOS ISTVÁN
Bakonyi Természettudományi Múzeum
Zirc

ABSTRACT: Data for the flora of the Bakony mountains I. – No unified floristical work has been published so far about the Bakony Mountains used in a natural-geographic sense. The basic floristical works dealing with the individual areas of the mountains were published until 1942. The new data of the past half a century can only be found in small publications. The series of planned articles based on the herbarium of the Natural History Museum of Bakony Mountains wishes to complete this papers by issuing the latest results of floristical research.

Bevezetés

A Bakony-hegység – természetföldrajzi fogalomként – magába foglalja a szűkebb értelemben vett Bakonyt a Bakonyaljával, a Keszthelyi-hegységet, a Tapolcai-medencét, a Balaton-felvidéket és a Pannonhalmi-dombságot. Területén két flóraidék (*Praeillyricum*, *Bakonyicum*) három flórajárása található (*Saladiense*, *Balaticum*, *Vesprimense*).

A Kitaibel Pál által a XVIII. század végén megkezdett flórakutatás fontos állomása volt a Borbás-féle Balaton flóra megjelenése (BORBÁS 1900), amely a Keszthelyi-hegység, a Tapolcai-medence és a Balaton-felvidék növényzetét elemezte. PILLITZ Benő (1908, 1910) a Veszprémvármegyei Múzeum kiadványában a megye flóraját gyűjtötte össze. A közigazgatási határokhoz igazodó kutatás révén az északkeleti – az akkori Veszprém vármegyéhez tartozó Balaton-felvidéki terület és a szűkebb értelemben használt Bakony területéről közölt adatokat. Ezt követően a negyvenes évek elején jelent meg RÉDL Rezső (1942) bakonyi flóraműve a szűk értelemben vett Bakonyra vonatkozóan. POLGÁR (1912, 1941) Győr megyei enumerációja nagy teret szentel a Pannonhalmi-dombság flórajának is.

Mint látjuk a természetföldrajzi Bakony területéről nem áll rendelkezésre egységes flóramű, ennek alapjait a század első felében megjelent fenti munkákban találhatjuk meg.

Rédl flóraműve után csaknem húsz évvel jelent meg az a tudományos közlemény (FEKETE et al. 1961), amely a flóraműhöz képest új adatokat foglalta össze. Ezt követően az újabb adatok szórványosan láttak napvilágot, de legjobb esetben is a Bakony egy-egy rész-tájára terjedtek ki.

A Bakony-hegység botanikai feltárásában fontos állomást jelentett a szervezett Bakonykutatás beindítása 1962-ben. A tudományos program indukálta a Bakonyi Természettudományi Múzeum 1972-es megalakulását.

A múzeum herbáriuma a Bakony-kutatáshoz kapcsolódik. Alapját a kryptogámok körében a '60-as évek Bakony-kutatói (Boros Ádám, Vajda László, Versegly Klára) rakták le. Az edényes növények herbáriumának kezdetét két – vásárolt, illetve ajándékba kapott – növénygyűjtemény képezte. A fiatalon elhunyt Tallós Pál herbáriuma vásárlás útján került a múzeum jogelődjének birtokába, míg Szalay Miklós Halimba környéki lokálflórája ajándékozás útján gyarapította a gyűjteményt. A külső munkatársak és a múzeum botanikusai (rövid ideig Balogh Márton majd jelen sorok szerzője) rendszeres gyűjtéssel fejlesztették a múzeumi herbáriumot. A határozatlan anyag gyarapodásával elérkezett az az idő, amikor célszerűbbé vált az anyag előrendezése és családonkénti határozása. Ennek során számos új, növényföldrajzilag fontos adat került elő, melyeket cikksorozat formájában szándékozok ismertetni, hasonlóan FEKETE et al. (1961) munkájához.

PTERIDOPHYTA
LYCOPODIOPSIDA
LYCOPODIALES
Lycopodiaceae

Lycopodium clavatum L.

Bakonyi viszonylatban ritka faj. RÉDL (1942) a Magas-Bakonyból és a Kab-hegyről közölte. Később Ugod és Bakonybél környékéről több helyről előkerült (FEKETE et al. 1961). Kab-hegyi előfordulását Sonnevend I. a herbáriumban megtalálható gyűjtése (1981. VII.) is megerősítette. Az Északi-Bakonyból két új lelőhelyét említi BÖLÖNI et al. (1997). A Déli-Bakonyból újabb két helyen sikerült fellelni:

Comit. Veszprém, ad viam publicam „Hubertus-delta”, in faginetis ad villam Sarvalykút. Sümeg, 21. VII. 1983. Leg. et det I. Galambos.

Comit. Veszprém, in juniperetis arenosis ad pag. Sáska. Sáska, 10. VI. 1982. Leg. et det I. Galambos.

Utóbbi lelőhelyen a megtaláláskor gazdag populáció erősen visszaszorult, ma már – a látszólag változatlan körülmények ellenére – csak néhány példányból áll.

EQUISETOPSIDA
Equisetaceae

Equisetum telmateia Ehrh.

RÉDL (1942) a Magas-Bakony több völgyéből közli. Tallós találja meg és teszi közzé a Bakonyaljáról (SZODFRIDT–TALLÓS 1965). Borbás szerint a Balaton-felvidékről hiányzik. A balatoni flórajárásból újabban két adata vált ismertté. A *Balatonicum* flórajárására új.

Comit. Veszprém, in alneto parvo prope pag. Felsőörs. Alt. cca. 250 m. s. m. 26. IV. 1977. Leg. T. Szitta, det. I. Galambos.

Comit. Veszprém, in locis umbrosis ad marginem Csatári-patak prope pag. Hidegkút. Alt. cca. 340 m. s. m. 27. VIII. 1996. Leg. et det. I. Galambos.

A Déli-Bakonyban Szalai Miklós, majd Németh Ferenc gyűjtötte:

Comit. Veszprém, in fossis „Nádas-ér”, prope pag. Halimba. 18. VII. 1950. Leg et det. M. Szalai.

Comit. Veszprém, in pratis humidis montis Agár-tető, prope pag. Taliándörögd. 400 m. s. m. Taliándörögd, 27. VII. 1977. Leg. et det Németh Ferenc.

Equisetum hyemale L.

RÉDL (1942), FEKETE et al. (1961) és BÖLÖNI et al. (1997) adataihoz képest a gyűjtemény egy új előfordulást őriz:

Comit. Veszprém, ad latere rivulorum Öreg-folyás, prope pag. Hárskút. Alt. cca. 425 m. s. m. 6. IX. 1997. Leg. et det. I. Galambos.

PTEROPSIDA OPHIOGLOSSIDAE OPHIOGLOSSALES Ophioglossaceae

Botrychium lunaria (L.) Schwartz

Rédl egyetlen bakonyi adatát TALLÓS (1956, 1959) és Papp (FEKETE et al. 1961) egészítette ki Bakonybél (Magas-Bakony) és a Bakonyalja (Fenyőfő–Bakonyszentlászló) térségéből, valamint a Burok-völgyből (Isztimér?: Burok-völgy). A fenyőfői ősfenyves több pontján is megtaláltam (Fenyőfő: Kuruc-erdő D-i szögletében és az erdőt DK felől határoló Szépfá-nyiladék mentén; Bakonyszentlászló: Hangos-fenyves). Utóbbi lelőhelyet a tervezett bauxitbánya veszélyeztette, s később meg is semmisült, ezért *Botrychium lunaria* állományát Fenyőfő határába a Cigány-nyiladék környékére telepítettük át 1981-ben.

A Déli-Bakonyban Berta Tibor találta Ócs község határában a Hajal-völgy közútra néző ÉK-i lejtőjén, dolomit sziklagyepben. A termőhelyet felkerestem, de példányt nem gyűjtöttem.

Ophioglossum vulgatum L.

BORBÁS (1900) flóraművében nem szerepel. RÉDL (1941) Pétfürdő mellől idézi BOROS (1937) adatát. FEKETE et al. (1961) újabb adatokat közölnek a Kőrös-hegy, Papod és a Kab-hegy tömbjéből. BÖLÖNI et al. (1997) pedig legújabban a Vörös János-séd völgyében találta.

A herbáriumban két közöletlen adat található:

Comit. Veszprém, prope pag. Tapolca, ad viam ferratam. Tapolca, 1. VI. 1958. Leg. et det. P. Tallós.

Comit. Veszprém, juxta molinias ad pag. Bakonybél (Bakonybél 14G). Bakonybél, 1983. Leg. et det I. Sonnevend – Az adat A Kőrös-hegy tömbjéhez tartozó Vörös-Kunyó tisztásáról származik.

Bakonybél-től D-re az Iharkút: Tisztavíz-völgy egykor kaszált tisztásain nagy mennyiségben találtam az 1980-as évek elején. A tisztásokon középiskolás diákokkal cserjeirtást is vé-

geztünk, mivel az erdő természetes úton foglalja vissza az élőhelyet. A populációk gyérülő egyedszámmal ma is megvannak szemben BÖLÖNI et al. (1997) által közltekkel.

A Pápa (Tapolcafő) melletti Trollius-előfordulást felkeresve, a Dég-hegy alja melletti, ÉNy-nak folyó erecske mentén Csapody Istvánnal és másokkal nagy populációját figyeltük meg. A lelőhely már Döbrönte községhatárba tartozik.

PTERIDIDAE
POLYPODIALES
Polypodiaceae

Polypodium interjectum Shivas

Az 1961-ben leválasztott faj bakonyi elterjedése nem kellően ismert. A herbáriumban található 6 *Polypodium vulgare* s. l. lapból kettő bizonyult *Polypodium interjectum*-nak. Isépy Cuha-völgyi adata nem új, innen már VIDA (1962) közölte. Másik adata a következő:

Comit. Veszprém, in saxis calcareis Dég-hegy prope pag. Tapolcafő. Alt. cca. 200 m. s. m. Tapolcafő, 10. II. 1951. Leg. P. Tallós sub *P. vulgare* rev. I. Galambos.

ASPIDIALES
Aspleniaceae

Asplenium septentrionale (L.) Hoffm.

BORBÁS (1900) a Badacsonyról, RÉDL (1942) Pillitz nyomán a Somlóról közli. FEKETE et al. (1961) szerint előkerült a Királyszállás melletti Burok-völgyből. A Balaton-felvidék bazalthegyein nem ritka, herbáriumi adatai a következők:

Comit. Veszprém, in monte Csobánc (Szigliget). 24. VII. 1954. Leg. et det. P. Tallós.

Comit. Veszprém, in rupibus basalticis montis Szent György-hegy prope opp. Tapolca. Hegymagas, 1. IX. 1972. Leg. et det. A. Horváth.

Asplenium trichomanes-ramosum L. (Syn.: *Asplenium viride* Huds.)

Korábbi észak-bakonyi lelőhelyeit BÖLÖNI et al. (1997) sorolja fel. Tallós következő adata ehhez képest új:

Comit. Veszprém, in rupibus calcareis in valle Fekete-Séd (Tisztavíz-völgy). Szentgál, 16. V. 1954. Leg. et det. P. Tallós.

Asplenium ceterach L. (Syn.: *Ceterach officinarum* DC. in Lam. et DC.)

A Vida Gábor által leírt *Ceterach javorkeanum* (mai érvényes néven *Asplenium ceterach* L. ssp. *bivalens* (D. E. Meyer) Greuter et Burdet) eleinte gyakoribbnak bizonyult mint a tőfaj. Az adatok gyarapodásával pontosabban ki lehetett rajzolni a tőfaj és alfaja elterjedését. A herbáriumi példányokat átvizsgálva – elsősorban a spóraméretre alapozva – a tőfaj következő adatai újnak bizonyultak:

Comit. Veszprém, in monte Tátika (Zalaszántó). 26. VII. 1954. Leg. P. Tallós rev. I. Galambos.

Comit. Veszprém, in muris lapideis basalticis inter vineas, in declivibus montis Somló. 15. VII. 1956. Leg. P. Tallós rev. I. Galambos.

Woodsiaceae

Cystopteris fragilis (L.) Bernh.

Nem tartozik ritka páfrányaink közé. RÉDL (1942) az Északi- és Déli-Bakony több helyéről közli. A Somlóról és a Bakonyaljáról korábban nem közölt herbárium adatai:

Comit. Veszprém, in rupestribus inter *Asplenium trichomanes* and *Ceterach*, montis Somló. 31. III. 1960. Leg. et det. P. Tallós

Comit. Veszprém, in muris lapideis declivium occidentalium montis Somló, supra pag. Somlószőlős. Alt. cca. 250 m. s. m. Leg. et det. I. Galambos

Comit. Veszprém, in rupibus super rivo Csiger-patak, Prope pag. Devecser. 24. VII. 1957. Leg. et det. P. Tallós

Comit. Veszprém, in cerretis silvae Széki-erdő, prope pag. Devecser. Alt. cca. 230 m. s. m. Devecser, 17. VI. 1976. Leg. et det. I. Galambos.

Gymnocarpium dryopteris (L.) Newm.

A Cuha-völgy két pontjáról került elő.

Comit. Veszprém, in valle Cuha-völgy, inter stationem ferroviarias Vinye et Porva-Csesznek. Alt. cca. 250 m. s. m. Bakonyszentlászló, 27. VII. 1975. Leg. et det. I. Isépy.

Másik populációját Zirc mellett a Pintér-árok kisavanyodó oldalának bükkösében találtam, begyűjtésre nem került.

Dryopteridaceae

Polystichum setiferum (Forssk.) Woyнар

E fajt RÉDL (1942) még nem említi. FEKETE et al. (1961) a Magas-Bakony több pontjáról kimutatja. Tallós 1964-ben gyűjti be a következő helyről:

Comit. Veszprém, inter pag Iharkút et Királykapu, in Acereto-Fraxineto. Iharkút, 25. IX. 1964. Leg. et det. P. Tallós.

Polystichum aculeatum (L.) Roth

RÉDL (1942) és BÖLÖNI et al. (1997) adataihoz képest a herbáriumban két Tallóstól származó lapja új adat:

Comit. Veszprém, in Querco-Carpineto prope pag. Iharkút. 18. IX. 1954. Leg. et det. P. Tallós.

Comit. Veszprém, inter pag Iharkút et Királykapu, in Acereto-Fraxineto. Iharkút, 25. IX. 1964. Leg. et det. P. Tallós.

Dryopteris carthusiana (Vill.) H. P. Fuchs

A Bakonyaljáról a Fenyőfő melletti erdeifenyvesekből közölték (Rédl 1942). Újabb adatai a Bakonyaljáról:

Comit. Veszprém, in alnetis Bánya-dűlő prope pag. Pápateszér. Alt. cca. 250 m. s. m. Pápateszér, 13. VI. 1981. Leg. et det. I. Galambos.

Comit. Veszprém, in pinetis silvestris cult., in agro Kis-ludi-dűlő ad rivum Gyimóti-séd prope pag. Homokbödöge. Alt. cca. 182 m. s. m. Homokbödöge, 18. VI. 1997. Leg. et det. I. Galambos.

Dryopteris dilatata (Hoffm.) A. Gray

Bölöni et al. (1997) friss adatokat közöl a Magas-Bakonyból. A herbárium egy bakonyaljai előfordulást is őriz:

Comit. Veszprém, in alnetis vallis Bánya-völgyi-patak prope pag. Pápateszér. Alt. cca. 200 m. s. m. Pápateszér, 26. VIII. 1981. Leg. et det. I. Galambos.

Irodalom – References

- Borbás V.** (1900): A Balaton tavának és partmellékének növényföldrajza és edényes növényzete. Bp. Hornyánszky ny. 431 p.
- Boros. Á.** (1937): Magyarországi hévizek felsőbbrendű növényzete – Botanikai Közlemények 34. 85–118. p.
- Bölöni J.** et al. (1997): Új adatok az Északi-Bakony flórájának ismeretéhez – Kitaibelia 2. 13–19. p.
- Fekete G.** et al. (1961): Angaben und Bemerkungen zur Flora und zur Pflanzengeographie des Bakonygebirges – Annales Musei Historico-Naturales Musei Nationalis Hungarici 53. 241–253. p.
- Pillitz B.** (1908): Veszprém vármegye növényzete. 1. közlemény. Veszprém, Krausz ny. 64 p. (A Veszprémvármegyei Múzeum kiadványai 2.).
- Pillitz B.** (1910): Veszprém vármegye növényzete. 2. közlemény. Veszprém, Krausz ny. 65–167. p. (A Veszprémvármegyei Múzeum kiadványai 4.).
- Polgár S.** (1912): Győr megye növényföldrajza és edényes növényeinek felsorolása. A) Általános rész – Magyar Botanikai Lapok 11. 308–338. p.
- Polgár S.** (1941): Győr megye flórája – Botanikai Közlemények 38. 201–352. p.
- Rédl R.** (1942): A Bakony hegység és környékének flórája. Kiad. a Piarista Rend. Veszprém, 1942. Egyházmegyei ny. 159 p. (Magyar flóraművek 5.).
- Szodfridt I.–Tallós P.** (1965): Újabb adatok a Dunántúl flórájához – Botanikai Közlemények 52. 23–28. p.

- Tallós P.** (1956): Érdekes és újabb florisztikai adatok a Bakonyból és Magyarország egyéb tájairól – Botanikai Közlemények 46. 313–314. p.
- Tallós P.** (1959): Növényföldrajzi és florisztikai adatok a Dunántúlról – Botanikai Közlemények 48. 77–80. p.
- Vida G.** (1962): The biosystematics of the hungarian *Polypodium vulgare* s. l. – Acta Biologica Academiae Scientiarum Hungaricae 13. Supplementum 5. 26–27. p.

Summary

The basic floristical works about some of the individual parts of the Bakony Mountains used in a natural-geographic sense were published in the first half of this century ((Borbás 1900; Pillitz 1908, 1910; Polgár 1912, 1941; Rédl 1942). Following this period the data was published only in a smaller publications. Numerous new data can be found in the herbarium of the Natural History Museum of Bakony Mountains. The first part of the planned series dealing with the Pteridophyten issues 33 data of 15 species thus enriching our image of the flora of the mountains.

A kézirat lezárva: 1998. január

A szerző címe (Author's adress):

DR. GALAMBOS István
Bakonyi Természettudományi Múzeum
ZIRC
Rákóczi tér 1.
H-8420